

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_232075

UNIVERSAL
LIBRARY

لفوظ طاهر
خواجہ عنایت
النصاری ^{رحمۃ اللہ علیہ}
حسب فرمایش مولوی
مراد خان صاحب
باہتمام عاثر عبد الباقی
مطبع فیہ سنہ ۱۲۸۰

۱۹۲۶
۱۹۲۶

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين والصلوة على رسوله محمد وآله واصحابه وازواجه اجمعين
 قال الشيخ الانام وقدوة الايام سالك سالك شريعت ناسك ناسك طليقت كاشف اسرار
 برهان العارفين وسلطان الواصلين ومرشد السالكين قطب المحققين مجذوب حضرت باري خواجه
 عبد الله انصاري

غزل

يا دتوم عاشقان را مونس جان آمده
 رب ارني گوشه ديده ارجوان آمده
 بر سر کوی غمت الله گویان آمده
 دید با بنیم ز درد عشق گریان آمده
 بر سر کوی طامست پامی کوبان آمده
 همچو مجنون گرد عالم مست و حیران آمده

ای ز دردت خستگان ابو دربان آمده
 صد هزاران همچو موسی مست در بر گوشه
 صد هزاران عاشق گشته بنیم پر امید
 سینه ما بنیم ز سوز جبر تو بریان شده
 عاشقانت لغوه الفقر فخری میزنند
 پیرانما از شراب شوق خورده جوعه

آه کریمی که بخشنده عطای و آس جلیبی که پوشنده خطائی و آس صمدی که از ادراک با

جدائی و آسے واحدی کہ در ذات و صفات بے ہمتائی و آسے خدائے کہ خدائی را سنائی و آسے
خالقے کہ گمراہان را راہ نمائی۔ جان مارا صفائی وہ و دل مارا ہوائے وہ و چشم مارا ضیائے وہ و
مارا آرزوے آن وہ کہ آن بہ۔ رباعی

یارب دل مارا تو بر حمت جان وہ	درد ہمہ را بہ صبا بری در مان وہ
این بندہ چہ داند کہ چہ میاید حمت	آن وہ توئی ہر آنچه دانی آن وہ

آکھی عذر ما پذیر۔ و بر عیب سہامی ما خوردہ گیر۔ آہی ہمہ عمر خود برباد کر دیم۔ و بر تن خود بیداد کر دیم۔ و
شیطان لعین را شاد کر دیم۔ بود و نبود ما کیسان۔ از غم مارا بہ شادی برسان۔ الہی از پیش خطہ وار پس
را ہم نیت۔ دستم گیر کہ جز فضل تو پناہم نیست۔ آکھی ترسانم از بدی خود۔ بیامرز مرا بخودی خود۔ آہی در سر
نمار تو داریم۔ و در دل اسرار تو داریم۔ و بزبان اشعار تو داریم۔ اگر جویم رضا سے تو جویم۔ و اگر گویم
شنا سے تو گویم۔ آکھی بنیاد توحید ما غراب کمن۔ و باغ امید ما بے آب کمن۔ آکھی بر سر ما خاک مجالت
نثار کمن۔ و مارا بہ بلا سے خود گرفتار کمن۔ آکھی از دو جہان محبت تو گزیریم۔ و جائنہ بلا بر تن خود بریدیم
و جائنہ پلاس پوشیدیم۔ و پردہ عافیت دریدیم۔ آکھی فرمودی کہ در دنیا بدان چشم کہ در تو انگران می گرد
بہ درویشان و سکینان گردید۔ آکھی چشمی اولی ترکہ در آخرت بدان چشم کہ در معطیان نگری بر من بنہ
آکھی ہر کرا داغ محبت خود بنا دی خرم ہستی اورا بہ باد مدہ۔ آکھی ہر کس از آنچه ندارد و مفلس است و عبد
ہر آنچه دارد و مفلس است۔ آکھی اگرچہ طاعت بسی ندارم۔ ولی چشم عفو جز تو بر کسے ندارم۔ آکھی بہشت بے تو
جا سے شادمانی نیست۔ و جز از دوستی تو روے کارمانی نیست۔ آکھی فضل تر کران نیست۔ و شکر ترا
زیان نیست۔ آکھی ہر کس ترا شناخت ہر چہ از غیر تو دید بنیادخت۔ رباعی

ہر کس کہ ترا شناخت جان را چہ کند	فرزند و حیال و خاتمان را چہ کند
دیوانہ کنی ہر دو جہانش بخشے	دیوانہ تو ہر دو جہان را چہ کند

الہی دے وہ کہ شکر تو بجان بازیم۔ و جانے وہ کہ کار آجہان سازیم۔ الہی دانائی وہ کہ از راہ غنیمت و
 بنیائی وہ کہ در چاہے نیستیم الہی یعنی وہ کہ در آزر با باز نشود۔ و قناعتی وہ کہ صعوہ حرص با باز نشود
 و چشم امید ما جز بروے تو باز نشود۔ الہی دستم گیر دست آویز ندارم۔ و غدرم بپذیر کہ پائے گریز ندارم
 الہی گوی کہ چہ آورده آید کہ در رویشائیم۔ و پیرس کہ چہ کرده آید کہ رسوا یا نیم الہی تحقیقے وہ کہ از دنیا
 بیزار شویم۔ و توفیقے وہ کہ در دین استوار شویم۔ الہی نگاہارتا پیشمان نشویم۔ و براہ آور کہ سرگردان
 نشویم۔ الہی تو بساز کہ دیگران ندانند۔ و تو نواز کہ دیگران نتوانند۔ الہی بساز کارمن و نگر کبر و ارمن
 الہی دے وہ کہ اطاعت افزون کند۔ و توفیق طاعتے وہ کہ بہشت رہنمونی کند۔ الہی طاعت محوسے
 کہ تاب آن نداریم۔ و از ہیبت گوسے کہ تاب آن نداریم۔ الہی دے وہ کہ در آتش ہوا نبود۔ و سینہ وہ
 کہ دران زرق دریا نبود۔ الہی دیدہ وہ کہ جز ربوبیت تو نہ بیند۔ و دے وہ کہ داغ عبودیت تو گزیند۔ الہی
 نفسی وہ کہ حلقہ عبودیت تو در گوش کند۔ و جانے وہ کہ زہر حکمت تو نوش کند۔ الہی یافت تو از زوسے
 ماست۔ و دریافت تو قوت بازوسے ماست۔ آند کہ خواند و اسط در میان نبود۔ و آن را کہ راندہ هیچ گنا
 نہ کردہ بود۔ الہی آنچه تو کشتی آب دہ۔ و آنچه عبد اللہ کشت بر آب دہ۔ الہی از کشتہ تو بوسے خون نیاید
 و از سوختہ تو بوسے دود چرا کہ سوختہ تو بہ سوختن شاد است۔ و کشتہ تو بکشتن خوشنود۔ الہی ماورد دنیا
 سعیت میکردیم دوست تو محمد صلعم عظیم میدند۔ و دشمن تو ابلیس شاد۔ الہی اگر فردا عقوبت کنی باز دوست
 تو محمد صلعم اندوگین شود و ابلیس شاد۔ الہی دو شادی بہ دشمن مدہ و دو اندوہ بردل دوست مند۔ الہی اگر
 بہ پرسی حجت نداریم۔ و اگر بسخی بصناعت نداریم۔ و اگر بسوزی طاقت نداریم۔ ما یم مفلسان بے مایہ۔ و ہمہ
 از طاعت بے پیرایہ۔ و ہمہ محتاج و بے سرمایہ۔ الہی اگر یکبار گوی بندہ من از عرض بگذرد خندہ من
 الہی اگر کاسنی تلخ است از بوستان است۔ و اگر عبد اللہ مجرم است از دوستان است۔ الہی چون تجوگرم
 خاکیم بلکہ از خاک کتر۔

جان در تن من نفس برائے تو زند از ہر برگش بوسے وفاے تو زند	پیوستہ دلم دم از رصائے تو زند گر بر سر خاک من گیا ہے روید
<p>الہی چون نیکان را استغفار باید کرد۔ تانیکان را چه کار باید کرد۔ الہی گفتی بکن۔ و نگذاشتی۔ و گفتی بکن۔ و بران داشتی۔ الہی اگر ابلیس آدم را بد آموزی کرد۔ گندم آدم را کہ روزی کرد۔ الہی چون حاضری چه جویم۔ و چون ناظری چه گویم۔ الہی مے بینی و میدانی و بر آوردن می توانی۔ الہی چون ہمہ آن کنی خود خواہی۔ پس ازین بندہ مفلس چه بخواہی۔ الہی ہمہ میخواہند کہ در تو نگرند۔ و عبد اللہ میخواہد کہ تو در وی نگوی۔ الہی علی کہ برافراشتی نگونسا رکمن۔ و چون در آخر عفو خواہی کرد۔ در اول شرمسار کن۔ الہی آمرزیدن معطیان چه کار است۔ و کرے کہ ہمہ را نرسد چه مقدار است۔ الہی چون دریاے عنایت تو موج زند۔ خیانت از کہ پیدا آید۔ و چون چشم رحمت نگری۔ گناہ از کہ نماید۔ الہی آفریدی رایگان۔ و روزی دادی رایگان۔ بیا مرز رایگان۔ کہ تو خدائی نہ بازگان۔ رباعی</p>	
تاریک دلم نور ضیائے تو کجاست این بیج بود لطف و عطا تو کجاست	من بندہ عاصم رصائے تو کجاست بارا تو بہشت اگر بطاعت بخشے
<p>الہی محبت دوستان تو بجان است۔ و غیر ایشان تاب جانست۔ الہی چه فضیلت است کہ با دوستان کردہ و بچه سعادت ایشان را در دنیا آوردہ۔ ہر کہ ترا یافت۔ ایشان را شناخت۔ و ہر کہ ایشان را شناخت ترا یافت۔ آلمے ہر کہ را خواہی برافتد۔ گوئی با دوستان تو در افتد۔ الہی گل بہشت در نظر دوستان تو حارست۔ و جویندہ ترا با بہشت چه کار است۔ رباعی</p>	
دم جان بخش چون بویت ندارد ولیکن رونق کویت ندارد	اگر چه مشک از فروش نسیم است مقام خوب و بوجوہیت فردوس
<p>الہی اگر بہشت چشم و چراغ است۔ بے دیدار تو در دو داغ است۔ الہی جمال تراست۔ باقی نرشتند</p>	

وزا ایدان مزدوران بہشتند۔ الھی بہ حور و مقصورہ نازیم۔ اگر نفسے با تو پروازیم۔ اگر بدوزخ بری اوجوید

فیتیم و اگر بہشت بری خریدار نیستیم۔ **رباعی**

در دوزخ اگر وصل تو در چنگ آید	از حال ہشتیان مرا تنگ آید
در بے تو صحیحی بہ شتم خوانند۔	صحرایے بہشت بردلم کتاب آید

الھی دعا بدرگاہ تو کس حاج است۔ چون دان کہ بندہ بچہ محتاج است۔ الھی کاش عبد اللہ خال بودے
تا نامش از دفتر جہان پاک بودے۔ **رباعی**

دومی آدم و نیاید از من کارے	اگر فرزند من گرم نہ شد بازارے
فردا بروم بے خبر از اسرارے	تا آیدہ بہ ازین سحر بازارے

الھی ہمہ از تو ترسند۔ و عبد اللہ از خود۔ زیرا کہ از تو نیکی آید۔ و از عبد اللہ بد می۔ الھی اگر ہمہ عالم باد گیرد۔
چراغ مقبل کشتہ نشود۔ و اگر ہمہ جہان آب گیرد۔ آیا غم بزرگ شستہ نشود۔ الھی اگر چہ نور و عبادت
است۔ آما کار بنیات است۔ **رباعی**

آنجا کہ عنایت الھی باشد	ضیق آحسنہ کار باد شاہی باشد
و آنجا کہ قہر کبریائی باشد	سجادہ نشین کلبیائی باشد

الھی ابو جہل از کعبہ می آید و ابراہیم از بخاند۔ کار بنیات است۔ باقی بہانہ۔ الھی تو انکران بزرگ سیم
نازند۔ و درویشان بہن سمناسازند۔ الھی اگر چہ شب فراق تاریک است۔ دل خوش دارم کہ
صبح وصال نزدیک است۔ **رباعی**

عاشق چو دل از وجود خود برگیرد	اندر دو جہان دوزخ و لبر گیرد
بالتد عجب نباشد از دلبر او	کورا بکمال و لطف در بر گیرد

ہستی ایشان فانی است و از من باقی۔ **رباعی**

	<p>مخ توام از دانه و دام آزادوم با ورنه من ازین هر دو مقام آزادوم</p>		<p>من مست توام از باد و جام آزادوم مقصود من از کعبه و تبخانه توئے</p>	
<p>آلہی آنرا کہ خواہی آب در جوئے اور روانست۔ و اورا کہ نخواہی چہ در مان مست۔ آلہی در صطفا در دامن آدم تو رنجی۔ و گر دعویان برفرق البلیس تو بجنتی۔ از روی ادب مابد کردہ ایم۔ ^{حقیقت} تو فتنہ انگیزی۔ آلہی چون آتش فراق داشتی۔ با آتش دوزخ چہ کار داشتی۔ آلہی روزگار سے ترا می جستم۔ خود را می یافتم۔ اکنون خود را میجویم ترا می یا ہم۔ رباعی</p>				
	<p>آنجا کہ من و عشق تو بودیم ہم شب بہت مرا عنت چہ از پیش و کم</p>		<p>از صبح وصال بے خبر بودم روزانہ اگر کسے نہ بینم ہمدم</p>	
<p>آلہی بر عجز و بیچارگی خود گواہم۔ و از لطف و عنایت تو آگاہم۔ خواست خواست نسبت من چچاہم آلہی اگر نہ امانت را ایمنم۔ روز نخست میدانستی کہ جنینم۔ آلہی چون سگ را بارست و سنگ را دیدار است۔ عبد اللہ را با نا امیدی چہ کار است۔ رباعی</p>				
	<p>سگ را بارست و سنگ را دیدار است نومیدیم کہ سنگ و سگ را بار است</p>		<p>در بار گہت سگان رہ را بار است من سنگدل و سنگ صفت از رحمت تو</p>	
<p>آلہی اگر بدعا فرمان است۔ قلم رفتہ را چہ در مان است۔ آلہی چون تو در غیب بودی۔ من در حجب بودم و چون تو از غیب پیدا شدی۔ من از عیب جدا شدم۔ آلہی اگر عبد اللہ را بنخواہی نواخت ہشتی دیگر باید آسایش اورا۔ و اگر اورا بنخواہی سوخت دوزخے دیگر باید آرایش اورا۔ آلہی بنیرام از ان طاعت کہ مرا عجب آرد۔ و بندہ آن معصیتم کہ مرا بعد آرد۔ آلہی کش این چراغ افروختہ را۔ و سوز این دل سوختہ را۔ و در این پردہ دوختہ را۔ و مران این بندہ آموختہ را۔ آلہی ہر پای کہ شکستہ تر باشد برام عیب اندہنی۔ و ہر دلی کہ سوختہ تر بود بر مقام اورا وہی۔ آلہی چون نوشتم۔ و چون دانستم</p>				

نتوانستم - آلهی بجزمت آن نام که تو آئی - و بجزمت آن صفات که چنانی - بفریادم رس که میتوانی - آلهی چاشنی که دادی تمام کن - و برقی که تابا بایندی مدام کن - و بدن ما را بر آتش دوزخ حرام کن - و دیدار خود در بهشت ما را دوام کن - آلهی نوازنده غریبان توئی و من غریبم و دردم را دو کن که توئی طیبم - اے دلیل هر گم گشته - رباعی

یارب ز تو آنچه من گدایم خواهم	افزون ز هزار بادشاه می خواهم
هر کس ز در تو حاجت می خواهد	من آمده ام از تو ترای خواهم

آلهی اگر کار بگفتارست بر سر تا جم - اگر به کردارست بر مورس محتاجم - آلهی برین بساط پیاده ام
 رخ بهر که آوردم - اسپ جبار مای تا بد - ازان رو که فرزین طاعت همه کج دست - آلهی دران است
 که در شامات اجل در مانده باشم - از دیو فیل صورتان در مان خود نگهداری - آلهی ازان خوان
 که بهر نیکان بنادی - پس نصیب من بنوا کو - شعر

اگر لغفت جز طاعت نباشد	پس این بیج خواست لطف و عطا کو
------------------------	-------------------------------

آلهی دیده که دشمن بین است نگار شود - و چشمی که دوست بین شود یکی در هزار شود - آلهی آنچه دوستی
 در پوشیدیم - هیچ از ما نیاید آنچه در پوشیدیم - نه ظالمی که گویم ز بهار - و نه مرا با تو حق که گویم بسیار
 آنچه روداری میدار و این برداشته خود فرو گذار - والذین جاهدوا در فرمان است قلم رفته را
 چه درمان است - آلهی چون سقا هم تمام است شراباً طهوراً کدام است - آلهی آنچه از آن راست
 بر ما گذرد - آلهی همه از روز پسین نرسد - و عبد القدر از روز پیشین - آلهی ما را گذرم ده - زمان ده - دزر
 ده - انگور ده - آلهی دست عبد القدر بجز بسته به که با خامی شسته - آلهی تو مرا بجز من نگیر
 و من ترا بجزم تو بگیرم - زیرا که کرم تو اظهر من الشمس است - و من با جرم خود ذره حقیقم - آلهی همه شنند
 که فردا چه خواهد شد - و عبد القدر می ترسد که دی چه رفت - اگر حساب با مایه داران است من درویشم

و اگر با مغلسان است من از همه بیشترم۔ آہی چون ترا جویم کہ در ملکوت کمتر از مویم۔ آہی در دمن تو از تو شاد است
 و بندہ در بند تو عزیز تر و آزاد است۔ آہی اگر چہ گناہ من افزون است۔ اما عفو تو از بیرون است۔ آہی
 اگر مجرم مسلم نامم و اگر بد کردہ ام پیش نامم۔ آہی اگر بسوزانی بجائے آغم۔ و اگر بیا مری بجائے آغم
 آہی ہر روز کہ بر می آید۔ ناگس ترم۔ و چند آنکہ میروم واپس ترم۔ آہی کار نہ بزنک و پوست۔ آہی مرا
 در دل مھر تو بکار است۔ و گر نہ چراغ مردہ را چہ مقلد است۔ آہی چہ کنم تا ترا شایم۔ و خون دل از دیدہ
 بپالایم۔ آہی نہ کلید دارم کہ در بکشایم۔ و نہ کرم دارم کہ بر خود بکشایم۔ اسے یگانہ کہ در آفرینش مقدمی
 چہ شود اگر در دم باز پسین مغلسی را بفریادرسی۔ رباعی

بے امر تو خلق را ز بانے بنود

من سود کنم ترا و زیانے بنود

بے حکم تو چسبج پیکر مانے بنود

اگر بگذری از کردہ و نا کردہ من

اسے سخن تری دنیا جائے عبور است۔ نہ شہرستان سرور است۔ در با طیت بے اقامت
 و سرامیت بے استقامت۔ زخم نیش بے مرہم است۔ مطلقہ ابراہیم ادہم است۔ کہ سنجتہ غفلت
 و بیدادیت۔ راندہ عبید بغدادیت۔ خانہ محنت و بدنامیت۔ ملعون بایزید بسطامیت۔ خود
 پرستان دون بہت را دیر است۔ مردود ابو سعید ابو ایخرا است۔ جرمہ سوز ہر تلخی است۔ و پشت
 بازوہ شفیق بلخی است۔ برداشتہ اشقیاست۔ گدازشتہ اتقیاست ہر کہ طالب ادست
 ذلیل۔ و زبان عذرا و کلیل داین آئے اہل عبرت را دلیل کہ قل متاع الدنیا قلیل و الاخرتہ
 خیر المثل التقی و لا تظلمون فتیلا اسے درویش نظر کن بگورستان
 و غافل مباشش چون مستان۔ تا بینی چند مقابر و مزار۔ و خفتہ دران نازنین گلخوار۔ صد ہزار ہم
 جہد کردند۔ و کوشیدند۔ و در آتش حرص و ہوس جوشیدند۔ و کلاہ از جواہر پوشیدند۔ و مانند
 پر نغم کردند۔ و سہو نامہ پر از زویم سود ما بردند و خسلہا نمودند۔ تا نقد نا بودند۔ و عاقبت مردند۔ و

و حسرتہا بردند۔ انبار خاہنا بناشتند۔ و تخم محبت دنیا در زمین دل کاشتند۔ آخر رفتند
 و بگذاشتند۔ ناگاہ ہمہ را بدر مرگ کشانیدند۔ و شربت مرگ از دست ساقی اجل چشانیدند
 و بزبان حال گویانند کہ اسے جو انان غافل و سپہ ان بجاصل مگر دیوانہ آید کہ در نمی یابید۔ کہ ما
 در خاک و خون خفته ایم و چہرہ در نقاب کفن ہفتہ۔ و ہر یک ماہ دو ہفتہ۔ و ہفتہ از یاد شمارتیم
 ما نیز پیش از شمار بساط دنیا بہ کامرانی بودہ ایم۔ و نشاط انبساط جہان فانی نمودہ ایم۔ و بر سر ہر
 غنودہ ایم۔ و بر فرش کمال آرزو بقدم مراد پیودہ ایم۔ عاقبت شربت ناگوار مرگ چشیدیم۔ و از
 دنیا و از زندگی دنیا و فانی دیدیم۔ تا خبردار شدیم۔ و خود را دیدیم۔ بر باد فنا دادہ۔ و بر خاک محبت
 و عنا افتادہ۔ و نہ از اہل و عیال دیدیم مرحمتے۔ و نہ از مال و منال یافتیم منفعتی۔ ہم قافلیم باین
 ترامت اگر در پیش بنودے قیامت۔ اکنون ما را نہ دور باشی۔ و نہ فراشی۔ نہ نقدے نہ تماشی
 نہ سامان خطاب و ندے۔ نہ امکان صورت و صدے۔ ہمہ ہستیم منت خاکے۔ از خط دنیا حرام
 گوشت و پوست ما نصیب کرمانت و قتیکہ ما را امکان بود۔ و گوہر مراد در کان نکردیم تیرے و نہ
 جستیم چیزے عاقبت در پریشانی افتادیم۔ و در ہا نجا جان بدادیم۔ اگر ندراید جنون در مانگرید کنون
 کہ ما ہر یک می زاریم و اشک حسرت از دیدہ می باریم۔ و ماتم خود میداریم۔ حال نا بنیائی مات۔ و بر
 گرد ما پشمانی مات۔ اسے غریزہ رو آرید براہ۔ و بر حال اکیند نگاہ۔ کہ نہ از نام مات
 خبرے و نہ از اجسام ما اثرے۔ ہمہ ابدان ما نیزیدہ۔ و اشخاص ما بوسیدہ۔ و خانان ما خواب
 منزل و دوکان ما بر روی آب۔ بر سر تیرا دیگرے ناب۔ و میان غائب۔ رخسارہ ما را خاک
 خوردہ۔ و گل روی ما پڑ مردہ۔ لبان ما گرد آمیختہ۔ و دندان ماے ما در بحد فرو ریختہ۔ زبان
 ما فرو بستہ۔ و دبان ما در ہم شکستہ۔ تمامی اعضا سے ما بر ہم خوردہ۔ و آتش حرص ما افروزہ
 و مرغ روح ما از سر ہدیہ۔ و سبزہ حسرت از گل ما دمیدہ و ما در خاک تیرہ و شمار خواب غفلت

انے ذلک لعبرۃ لاوی اکالالباب امی درویش نشان خردمندی آنت کہ
 دل را از دنیا برداری و غفلت گذاری۔ و پیش از رحلت دنیا حاصل کنی زاد عقیقی کہ دنیا را بقا و
 ثباتے نیت۔ و ادرا باہیکس فائے نیت۔ چنانچہ حضرت رسول مقبول صلی اللہ علیہ وسلم در حق دنیا
 چند کلمہ فرمودہ کہ تا اُمینان از خواب غفلت بیدار شوند۔ و ترجمہ بعضی از ان سخنان اینت رباعی

کر دیم چو ما سفر درین دارنما	گذاشته باشما مقام و ما دا
ما خود گدشتیم بہر حال کہ بود	من لب بر آمتان من داویلا

امی درویش۔ قیامت فراموش کن۔ و از معصیت دور باش و در طاعت کوش نظم

اگر طمعت است اینک سر سعت	حساب امر فر کن نہ در اچہ حاجت
ہم اکنون گل شہی من علیہا	ستا ند از تو این تاج و در حاجت
بروے تختہ و تابوت خپے	بخاری گر بود تختی ز حاجت
کنون از حق فراغت می نمائی	بگور آئی بہ بسنی احتیاجت
ترا پر ہیز باید چسند گاہے	کہ فاسد گشتہ از عصیان فراحت
کشادی می طلب اکنون ز تو بہ	کہ تا فردا شود بسنی روحبت
رزنج فسق و زرق ای پیر الضما	گر فضل خدا باشد علاجبت

اے اہل جاہ بہ بازار بچاہ۔ مسجد بچاہ۔ و شب و روز در گناہ۔ دنیاے شما آبادان
 و دین شما تباہ۔ انہ کو دے ہمہ ناپیری ہمہ ناباکی و دلیری عمری بکاستے۔ و عذرے سخو استی
 مرگ در کین۔ و مقام تو در زیر زمین۔ و باز گشت تو بسوے رب العالمین۔ در جوانی لا عقل
 و در پیری بی حاصل و غم دنیاے دنی در دل۔ و از آخرت غافل نظم

دلا در کار حق میکن نظر ہا	کہ در راہ تو می بسیم خطر ہا
---------------------------	-----------------------------

<p>کشا از خواب غفلت چشم تامن مگر در خلق تو رستان نکلند لباشان مہ رویند و خاک معاصی زہر و قہر از تو نمودست گذرگا ہے ست این دنیا ی فانی چو در پیش ست مرگ ای پیر انصا</p>	<p>گبوش ہو شس تو گویم جنبہ ما زیک یر فنا حسبملہ سپر ما کزیشان در جہان ماندہ اثر ما بکام نفس تو سچو شکر ما نیاید مرد عاقل در گذر ما تا شاسے جہان کن در سفر ما</p>
--	--

امی درویش - بدانکہ دُنیا سراسے ترک ہے۔ و آدمی براسے مرگ ہے۔ چاہے ست تاریک
در اسے ست تاریک - دای برمن کسیکہ بارنظام برشت و چراغ ایمان را کشت امی غمیز
جہدے کن تا مردی شوی - و صاحب بخر بہ دوردی شوی - تا بہت درویشان و دولت ایشان
رخسارہ تو زرد - و مہر دُنیا در دل تو سرد شود - کہ دُنیا جا سے بازی کو دکان است - و عادت و
شیوہ - ایشان ہے کہ پیوستہ خود را بیا رانید - تا مردمان را بیا زمایند رباعی

<p>خواہی کہ درین زمانہ فرو سے کردی روزان و شبان بگرد مردان میگردد</p>	<p>اندر رہ دین صاحب دردے کردی مردے گردی چو گرد مردے کردی</p>
---	--

امی عزیز - در رعایت و لہا گوش - و عیب کسان پرش - و دین بدنیا مفوش
بدانکہ خدا سے تالی در ظاہر کعبہ بنا کردہ است کہ او از سنگ و گل ہے - و در باطن کعبہ ساختہ
کہ از جان و دل ہے - آن کعبہ ساختہ ابراہیم خلیل ہے - و این کعبہ بنا کردہ رب جلیل ہے - آن کعبہ
منظور نظر مومنان ہے - و این کعبہ نظر گاہ خداوند رحمن ہے - آن کعبہ حجاز ہے - و این کعبہ راز
آن کعبہ انصاف خلایق ہے - و این کعبہ عطای حضرت خالق ہے - انجا چاہ زمزم ہے - و انجا آہ
دادم - آنجا مرزہ عرفان ہے - و انجا محل نور ذات مصطفی صلعم ہے - آن کعبہ را از تباں پاک کرد

تو این کعبه را از احسانم بخواه و بس پاک گردان - رباعی

در راه خدا دو کعبه آمد حاصل	یک کعبه صورتت و دیگر کعبه دل
تا به تو آنے زیارت دلها کن	کافزون ز هزار کعبه باشد یکدل

اے عمر زمر - دنیانه جائے آسائش است - بلکہ محل آزمائش است - یکی را بہت بہت
یکی را دولت دوست - ای من فدائے آنکہ ہمیشہ ہمادست - طالب دنیا رنجور است - طالب عقبی
مزدور است - طالب مولی مضمور - رباعی

ای طالب دنیا تو کیے رنجور سے	عقبی طلبا تو از حقیقت دور سے
مولی طلبا کہ داغ مولا دار سے	اندر دو جہان نطفہ و مضمور سے

اچی درویش - اگر طالبی راہ پاک کن - دہشت پابراب و خاک کن - مست باش و مخروش
شکستہ باش و خاموش - کہ سہوی درست را بدست برند - و شکستہ را بردوش - و اگر داری طلب
کن - و اگر نداری طلب کن رباعی

شرطت کہ چون مردہ در دشوی	خاکی تر و ناچیز تر از گرد شوی
ہر کوز مراد کم کند مرد شود	کم کن الف مراد تا مرد شوی

یار نیک بہ از کار نیک - یار بد بہ مار بد - اے عمر زمر - درین راہ اگر دست عارف بچوران بہت
رسد طہارت معرفت شکستہ شود - و اگر عارف از اللہ غیر اللہ طلبد - ہر آئینہ در اجابت بستہ شود
اے درویش - بہت بہانہ است - مقصود خداوند خانہ است - اے بہت مر تو نذر ایم مرا
در دسردہ - و اے دوزخ تاب تو نذر ایم - از خود مرادہ بد آنکہ کار نہ بر وزہ و نماز است - بلکہ
بشکستگی و نیازت - نماز زیادتی کار - کار پیر زمان است - و روزہ زیادہ از ماہ رمضان مضمور
مان است - حج کردن تماشای جہان است - نان و دہ کہ تان دادن کار مردان است - رباعی

آن شنیدی کہ حسیدو کہ آر تا نداد آن سه قرص نان جوین	کافران گشت و قلعہ ما بکشاد ہفدہ آیت خداش نفرستاد
---	---

بدانکہ ہر کردہ حضرت شعار خود سازد۔ در دنیا و آخرت کار خود سازد۔ با حق بصدق۔ با خلق بانصاف
با نفس بہ قہر۔ با بزرگان بخدمت۔ با خوردان بشفقت۔ با درویشان بنجات۔ با دوستان بضعیت
با دشمنان بحلم۔ با جاہلان بنجاشی۔ با عالمان بتواضع۔ از حضرت خواجہ عالم پرسیدند کہ چہ فرمائی در
حق دنیا۔ فرمودند کہ چہ گویم در حق چیزے کہ بچمت بدست آوردند و بشفتت نگاہدارند و بحسرت
نگذارند۔

رباعی

دُنیا ہمہ تلخ است بسان زہرہ ہر کس کہ گرفت بیضہ ازوے	خس نیست کہ در جگر نشاند ہرہ فردا ز قبول حق ندارد ہرہ
--	---

بدان اسے عمر میزد۔ کہ ریخ مردم در سہ چیز است۔ از وقت پیش میخواہند از قسمت پیش میخواہند
و آن دگران را از ان خویش میخواہد۔ چون رزق تو از دیگران جداست۔ پس این ریخ بیہودہ چتر است
ہر از کینہ بردار۔ و بزبان بگذار۔ و ہر از دنیا بردار۔ و بر ایمان نہ۔ داسے بر کسانیکہ روز منت
غور اند۔ و شب در خواب مسرور میدانند کہ از خدای دورند۔ و فردا از اصحاب بقور۔ رباعی

عمرم بہ غم دُنیا سے دُون میگردد شب خفتہ در فورست تا چاشت خما	ہر بخل زویدہ سیل خون میگردد اوقات شریف بین کہ چون میگردد
---	---

در طفلی پستی است۔ و در جوانی سستی۔ و در پیری سستی۔ پس خدا را کہ پستی۔ بدانکہ آنانکہ
خدا سے تعالی را شناختند۔ بغیر از ان نپرداختند۔ امر فرزند خدا نترسی فردا ترسی رباعی

قولے بہ سر زبان خود در پستی گوئی کہ بیک قول شہادت رستم	صد خانہ پراز بتان یکے نیکستی فردات کند نماز کا مشب سستی
---	--

ای درویش - اگر بیانی در بازا است - و اگر نیائی بے نیاز است - دنیا را دوست را دوست میداری
بدہ تا ماند - و اگر دشمن میداری بخورتا ماند -

اے درویش - برسہ چیز اعتماد کن - بردل - و بروقت دبر عمر - دل زنگ پذیر است - و وقت
را قیست - و عمر در تقصیر است - و سے رفت دبا زینامد - فردا را اعتماد نشاید غنیمت دان که ویر نیاید
بے نیاید که کسے را زایا دنیاید - بدلانگہ - چہار چیز نشان بدبختی است - بے شکری در نعمت - و
بے صبری در مصیبت - بے رضائی در شمت - و کابلی در خدمت - عنایت عزیز است و نشان آن
در چیز است - اول عقمت و آخر توبہ - اسے بنیائی داورد اسے توانائی بے یا ورسہ چیز از ما در
سہ وقت بردار - محرومی در وقت یار در سوائی در وقت شمار و محرومی در وقت دیدار -

العیونہ - حق سبحانہ تعالیٰ بعضی را بدست قبول برداشت و بعضی را نگذاشت - و حبشی زاده سیاه
را بہشت و فرشی زاده را چون ماہ بکشت طوفان شاہ بخدمت شیخ آمد و بقدم او در افتاد و گفت
اسے مقدم شوارع طریقت واسے یگانہ جہان حقیقت خدا تعالیٰ بر من رحمت کند یا نہ گفت اسے
قطرہ بنی در ترازو سے قدرت چند منی گمان بدنہ بری کہ از گمان خود بر نہ خوری - طوفان شاہ گفت
مرا نصیحتی کن شیخ گفت اسے دوست ہر کہ مولا طلبد و النصیحت نکند و ہر کہ ناصح امینی بود نصیحت
نکند چہ توان کرد با این کار و چہ توان کرد با این کردار و چہ توان گفت ازین اسرار یکی را زخم
لن ترائی کشتہ و دیگرے در غارام ثانی خفتہ و موکلان سبحان اللہ اسہی بعدہ
گرد بر گردا گرفتہ لطف او گوید بیا و قہرا گوید بر و باران از سنگ در نغ نیست - و صحبت
از با یزید در نغ نیست یکی میدود و دیگرے خفتہ و میرسد - ازین علم نا آموختہ گاہ در عرقم
و گاہ سوختہ یکی سال علم آموخت و چراغی بفرخت و یکے در ہمہ عمر خود حرفے شنود و دوران
سبوحست کسے را کہ حق تو سنیق نداده و نہ نموده نہ راہ پیدا آمد اولیا در راہ نمودن ابنیا نظم

<p>ہر سر سے راس نوشتے کردیوانِ ازل چون ترا چون گوے گردون کرد چوگانِ ازل دست جد و جہد را بروے سندانِ ازل تا چہ تخم انداخت اول دست و ہقانِ ازل ہر دے جائے کہ جابجای ماندہ برخوانِ ازل عقل عاجز را کہ گرد مرد میدانِ ازل</p>	<p>ہر کرارنگے و دوجھے داد سلطانِ ازل احتیاط ما چہ سنجہ پیش نقتدیم ازل انچہ باری خواست آن شد پس بھجرت میزخم ہر چہ کارے در بہاران تیرمہ آن بدروی تا ابد سیری مانند ائمانما جابجای بود غیر تسلیم درضا الضاریا تدبیر چسپیت</p>
---	--

اسے عزیز۔ کارے کن کہ کاہل نشوی۔ و رزق از خدا طلب کہ تا کا فر نگودی۔ ہر کہ آن تخم
کاہلی کارد کاہلی پیش آرد۔ اگر ازل بردن کنی اندیشہ و کاہلی کنی پیشہ خود جائے کنی۔ و درخ
کنی و برادری آویخ و دل را کنی پُر دو و گوئی حکم سلطانِ ازل این بود اگر گناہ از خداست بندہ را
عذاب چہ راست۔ ابنیا باہمہ و را کی و اولیا باہمہ چالا کی ظاہر شرع را بودند و در باطن خوض نمودند
تو درین ہم نفس از کجا این ہوا و ہوس ز بہار تا گوی کہ نقش کارخانہ ایست باش مضمورتا باشی
معذور۔ حضرت حق تعالی جل و علامی فرماید ہر کراد و وجود آوردم از بہر سجود آوردم تا کار سازم
خوانند و مبراندم تا بے نیازم خوانند و دانند۔ طاعت تغلین در میزان کرم من کم از کاہے
امروز کجوشبید تا فردا نکوئید۔ کاشکے این کار بدل آگاہ است نہ بدشارد کلاہ۔ پر کار باش
کہ کاروان بر سر راہ است۔ اگر در پس مانی ادرا چہ گناہ است۔ از عارفان در بہان نشانے نیست
وز بائے کہ از معرفت نشان دہد در دمان نیست۔ ابراہیم را چہ زیان کہ آوز پدر است۔ و آزر را چہ سود
کہ ابراہیم سپرد است این کا بعقل قدیم است۔ باین غافل مشو کہ خدا کریم است۔ شبے بر خیز و قیامت
تا قیامت دست گیر۔ دوش اگر بر تو بغفلت گذشت یک امشب دوش کن کہ مبادا ندامت پسنت
گیرد۔ زاد بر گیر کہ سفر دور نہ نزدیک است۔ از ندامت چراغ افروز کہ عقبہ پس تباریکی است۔ امین مشو کہ

ہلاک شوی۔ این اگہ شومی کہ بجاک شومی۔ لغت خوردن بے شکر ذلت ایچہا میت۔ و محنت کشیدن
بی صبر ہلاک جادوانی ست۔ برگناہ دلیری مکن کہ حق صبرواست۔ روخویشتن را غور مدہ کہ بجان غفور است
بیدار شو کہ ہنگام طاعت بگیاہ میشود۔ اول ہوشیاری شو کہ آخرت تباہ می شود حق تعالیٰ دنیا بیا فرید و
بر خلق بیاراست و گفت کہ این جا سے بلاست و آخرت را بیاراست و گفت این نشان عطاست و خود را
بہ قیومی بیاراست و گفت اسے جو ان مردان ہر دو گیتی آن ماست اگر پامی داری در بند او دارد و اگر سرے
سرے داری در کنار او دارد۔

رباعی

غافل مشو کہ مرکبِ مردان مرد را	در سنگلخ باد یہیہا بریدہ اند
نومید ہم مباحث کہ زندان بادہ نوش	ناگہ بیک خردش منزل رسیدہ اند

شانزدہ چیز دوستی و بندگی را شاید اول خودی باید بے حاجت دوم صحبتی باید بے آفت
سوم موافقتی باید بے مخالفت۔ چہارم نشستن باید بہیلاست پنجم گفتنی باید باسلامت۔ ششم یار
باید بے عداوت ہفتم عشقی باید بے ہمت ہشتم دیدہ باید باامانت۔ نہم شناختی باید بے جہالت
دہم خاموشی باید باعبادت یا زودہم شب نماز باید و روز زیارت شانزدہم ہمت صافی باید دل را
بر ہدایت تا کار باختر گردد و کفایت دہر کہ بدانت کہ آفریدگار در آفرینش غلط نکرده است از
غیبت بری است۔ دہر کہ بدانت کہ نیک و بد را پاداشش خواهد بود از غفلت بریت دہر کہ بدانت
کہ در منت روزی میل نکرده است از حسد برست۔ دہر کہ بدانت کہ اہل از خاک است از کبر برست
دہر کہ بدانت کہ قضای خدای بوے خواهد رسید از غم برست۔ دہر کہ بدانت کہ آسمان چیز نیچو است
اوینت از جیل خود برست۔ دہر کہ عنایت او بر خود است از تکلیف برست۔ دہر کہ نور خلاص یافت از ریا
برست۔ پرورد پاش۔ کار خام مکن۔ دور کو سے ہوا دہوس متعام مکن۔ دل بخلق بند کہ حسنتہ گردی
و دل بحق بہ بند کہ دانتہ گردی۔ تبرس از کسی نترسد۔ دہر چہ کند نہرسد۔ اگر بر روی آب سرد حشی با

واگر در ہوا سے پری گئے باشی۔ دل بہت آرتا کسے باشی۔ آن تمامی کہ آنی واگر تو نمائند آنچه
 نرے آنی۔ چنان نمائی کہ باشی۔ نہ چنان باش کہ نمائی۔ اگر خالق را شناختی و بہ مخلوق پندارستی
 عیبی کہ از لست دیگران را ملامت کن۔ دوا و اطاعت نداده۔ دعوی کرامت کن۔ بہ نعمتی کہ در آن شکر
 منیت لفقمان و دجہان ست۔ و ہر شد سے کہ در آن صبر منیت زیان جاودا نیست۔ ہر ایمان کہ در آن عمل
 منیت کفر پہنا منیت۔ و ہر طاعتی کہ در آن علم منیت ضائع کردن زندگیا منیت۔ بندگی کردن رعایا ملک را
 حرام است۔ تو او را بندہ باشش چون ہمہ عالم تیرا غلام است اگر از نفس دنیا رستی تکبک ابد و لطف احد
 پیوستی۔ لغتہ خواہی بر جانی صحبت کنی۔ بیوفائی فرزند خواہی خدائی زہے مرد و روانی اگر بے انصاف
 نداند کہ انصاف چیست انصاف دانہ بے انصاف کسیت۔ **رباعی**

ای جان تو در پہلے ہوا کشتہ کرد	نشین پے کار خویش چندین تک دو
زیرا کہ منی خرن در رشتہ عشق	صد جان مقدس و مطہر بر دو جو

درین راہ گریہ یعقوبے باید یا نالہ ماے مجنون۔ یا اول پُر درد باید یا دامن پُر خون۔ نام تو در نام
 تو انکران است۔ و در کیسہ دانگے نہ دعوی ہزار دستان میکنی۔ و زہرہ بانگے نہ اگر حاضر باشی بانگے
 و اگر نہ دانگے۔ بانجا کہ ہاے سرنگون خواہد بود۔ بنگر بازے کہ چند چون خواہد بود۔ آہ آہ از تفاوت
 راہ و بے راہ آہن از جا بگاہ۔ و پارہ آہن از جا بگاہ یکے نعل ستور و دیگرے آئینہ شاہ باشش باکر
 مصاف و اشود و سوار از پیادہ جدا شود۔ تو پنداری ہمہ جانند نہ کالبد بے جانند۔ می پنداری کہ وارند

منظوم

ای طالبی کہ دعوی عشق خدا کنی	وز غیر او نظر بہ محبت چرا کنی
از حجتجوے غیر تو بیگانہ شو اگر	خواہی کہ دل محضرت او آشنا کنی
حقا کہ شور و ولولہ در آسمان فتد	آنکہ کہ تو ز بیم حسد ارباب کنی

خود را فدائے خاطر یک بینوا کنی خود را بعجز بر در سلطان گدا کنی	ملک بہشت از تو شود گرز روی عجز الضاریا چو زرشوی روشن از شبے
<p>آہنہ کہ اندر اسناختند ز عرش و کرسی نپرداختند امی عزیز اور اداں و رو سے طمع از دیگران بگردان طمع بر بہر کہ نہادی اسیر و گشتی دست بر بہر کہ نہادی امیر و گشتی۔ یک نامان از زمان طلب کہ ازین دومان و زمان بستان حاصل می شود رباعی</p>	
ز قوت کسان قوت جان مخواه زد و کان دومان کیے نام مخواه	دلا چون پریدی زد و تان طمع سنان خورگہ حاجت و بیج وقت
<p>دادن عزت است و بستن عار و دادن حکمت است و طالب شفا بیمار کہ بر خود بندد بر خود خندد حق تاملے سخی راستی پسندد۔ و طالب علم عزت است۔ و طالب مال ذلت۔ و علم در سرتاج است و مال در گردن غسل اگر میخواہی ازان خواه کہ دارد و میخواہد کہ خواہی۔ و ازان مخواه کہ ندارد و می ترسد کہ بخواہی۔ امی در ویش در لطف و کرم باز ترا اینہ غفلت دماز تو راہ نرفتنہ ازان نمودند ورنہ کہ زد این در کہ درش نکشوند۔</p>	
<p>امی عزیز۔ سرے کہ در سجود ہی نیت صحیحہ بر ازان۔ و دستی کہ در اجدو سے نیت کفجہ بہ ازان ^{نظم}</p>	
<p>مادر تو ہم بدیدہ تحقیق بنگرند چون بنگری ز یکی اصل جو ہرند در خور و خواب چون ہمہ با ہم برابرند باقی ہر آنچه ہست ز انعام کمترند</p>	<p>در ہیچ کس چشم حقارت نظر کن زیرا کہ ہر چہ ہست ز درویش بادشا تفصیل پس میانہ این ہر دو جنبہ حسنت جو در سجود چون گدشتی ازین دوراہ</p>
<p>الیعزیز۔ صحبت غلبہ را در سردان دودا سے او تہائی و نما را با حق صحبت و نہ حق را از ما جدائی۔ امی بساکس کہ از ما ہزار فرسنگ دور است و ہمینی در حضور۔ و بسیار کس زانو بر زانو ہزار فرسنگ دور است</p>	

خود را در حسنی نزدیک آر۔ در ماہ قرابت صوری سپار۔ کہ نزدیکی ظاہر کرائی دل دوستان بہت و قرابت معنوی از دل گرائی در ماہ است۔ **نظم**

واقند کہ گراست و سبک روح روئست	آنکس کہ گراست و بیاند کہ گراست
واقند گراست گراست گراست	و آنکس کہ گراست نداند کہ گراست

اسے در ویش۔ شک را بان و یقین را کہ عین نفس تو یقین بہت و از دیگران مستتر اگر مردی عیب پوش۔ و اگر در ویشی عذر نبوش باش۔ عیب کسان منکر۔ و احسان خویش دیدہ فرو کن بگریان خویش

خود شکن آن روز مشو خود پرست	رباعی آئینہ روزی کہ بگیری بدست
تا کند در تو طمع روزگار	خویش تن آراے مشو چون بہار

ای سزیز در ظلم کشائے داز آہ منطومان خدر نمائے۔ کہ ظلم نمودن از خدا بجزبری بہت و منطومان را کہ بگو کردن مایہ در بدست۔ بنیاد ستم خرابی اساس دین بہت۔ و ظالمانا عذاب الہی در کین بہت **نظم**

ہزار چو تو از خامنان بر اندازد ز سوز سینہ پیرے کہ ناوک اندازد کہ گر بگوہ زند روز نے دمان سازد فغان دنا لہ سببش مایک اندازد ز آہ گرم فیترے چو موم بگدازد کہ دست فتنہ امام بر سر تازد جزا دہندہ ترا در جہنم اندازد کہ گر خستہ بنزد کہ دگار بنوازد	مکن کہ آہ فیترے شبی برون تازد ز تیر آہ پتہیان گرنی ترے عذر نمائی از ان نا کہ حسہ گاہی بوقت نیم شبے گر بگوید اسے اللہ ہزار جوشن فولاد کہ پوششی تو متاثر بر سر منطوم ساکن اسے ظالم اگر بہل کند ساکن ستم دیدہ ز یاد جود سیمان سال عبدالقدیر
--	--

ای درویش - سر پایہ عمر غنیمت دان نجات نفس از عبادت جوی ہمہ وقت مرگ را یاد کن - و ترک
 این ہمہ مناد و بیدار کن - سلاح از علم ساز - و از آموختن دل تنگ مساز - نادان را زنده مدارن و نفس را مراد
 بر زہد جاہل اعتماد کن - خود شناسی را سر پایہ بزرگ دان طاعت حق تعالی را منتقم شمار - در ہمہ کار ما یار سے
 از حق طلب کن - و از دشمن دوست نزد محترز باش - و از نادان مغرور اجتناب نماے - تا شہید نہ و نادیدہ گو
 بعیب خود بنیابش و عیب کسان جوی - رباعی

اندر رہ حق لقمہ آغاز ممکن	چشم بہ خود بعیب کس باز ممکن
سر دل ہر بندہ خدا مسید اند	خود را تو درین میسانہ انبار ممکن

العیزیز - قول از راستی باز گیر - و در جواب سخن تعجب کن - تا پندرسند گو سے تا سخنانند
 مغرورش انچه نخرند - در گذر تا در گذارند - انچه خود نہ نہادہ برگیر نہاکر وہ را کردہ مشمار - دل را بار بچہ
 دلہ ساز - در بہان بہتر از ظاہر باش - نان مسمک را مخور - نان خود را از کس دریغ مدار - از فرمان
 حذر کن - دشمن را اگر چہ حقیر باشد خوار مدار - با نا شناس ہم فرمشو - اندک خود را بہ از بسیار دیگران
 غم بہودہ مخور - دوستی خدا را در کم آزاری شناس - خود را از حال خود غافل مدار - سعادت دنیا و آخرت
 را در صحبت و نا شناس - بطاعت خود مغرور مشو - و عمل خود را بر زبان میار - **منظم**

نماد شنو آن عمل خویش را بحسب خلق	اعمال را نہفتہ زہر چشم و گوش بہ
از طاعتی کہ بہ فریب خلق است	آواز چنگ و زمرنہ ناسے و نوش بہ

اے عزیز - از نادان و امان فرا ہم کش و با جہال منشین - سخاوت پیشہ کن - فقر را نخرمان
 حکیم خدا سے راضی باش - نیک خلق و کم آزاری پیشہ کن - اگر شادی خواہی رنج کش - و اگر مراد خواہی صبوح باش
 کیس را مدار - انچه بخود روانداری - تا توانی از خود لاف مز - رباعی

عیب است بزرگ بر کشیدن خود را	وز جملہ خلق برگزیدن خود را
------------------------------	----------------------------

دیدہ ہمہ شے را ندیدن خود را	از مردک دیدہ بیاید آموخت
<p>اسے مومن صادق نکوئی تا بدل یا نبی۔ بہ سخن سخت کس را بخت کن۔ بندہ حرص مباحش۔ فریفتہ عمل مشو۔ مال را عاریت دان۔ و تندرستی را عنینت شمار۔ پدا انکہ ہزار دست کم بہت و یک دشمن بسیار از مردوم کو کیسہ دام گیر۔ حرمت خانہ قدیم نگہدار از تعصب دور باش۔ زبان را از نفس نگہدار۔ مردمان را در غیبت آن گوئے کہ در روئے تو انگری فخر کن۔ ناسپاسی و ناشکری را بخود راہ مدہ نیاز مندان را سرزنش کن۔ در درویش را نومیہ بگردان۔ حاجت برادران مومن را کار بزرگ دان نگوئے خود را بہ منت بر زبان میار۔ چون مردمان را در بدی دیدی مدد کن خلق را بخود امیدوار گردان۔ و غنوی با نڈازہ گناہ کن۔ بغیم کسان شادی منامے۔ در درویشی خود را خوار گردان۔ ترک شہوت با ولذت کا نفسانی کن۔ ر با س</p>	
از من حیرت کہ ہنوا خوا ہے رفت میدان کہ چہ میکنی کجا خوا ہی رفت	اگر بر سر شہوت دہوا خول ہے رفت ہنگر چہ کسے دا ز کجا آسده
<p>العیز نری۔ پیشینہ کان را یاد کن۔ و خانہ اطاعت خود آباد کن۔ بنگر ہمران کجا شدند و چرا از تو جدا شدند۔ و سے کجا رفت دامروز کجا میرود۔ و کار سے نشد۔ شمار دینیہ ما ند مصاحب دیرینہ بشد و صحبت دیرینہ ما ند۔ نماز را قضا ہےست۔ و صحبت را قضا نیست۔ و چنین تقدیر را از کف دادان روایت شعری</p>	
قضا سے صحبت یا ران نہیں توان کردن	نماز را بحقیقت قضا توان کردن
<p>اسے درویش حقیقتی خواست کہ قدرت خود نماید عالم را آفرید و خواست کہ خود را نماید آدم را آفرید۔ خوش آن علمی کہ از مہ تا با ہی ہےت اما علم و دانش معرفت الہ ہےت۔ لاجرم بر مہ واجب است کہ اگر امیر و اگر حاجب است کہ تخم عبادت پاشند۔ و عابد حق تعالی پاشند۔ لباس تقوی پوشند و در پندار</p>	

حق جہل و غلا کو کشند۔ از دوست عذر خواستن مجرمیت۔ و عذر قبول نہا کردن او بجز و تبت از اسما
 کلاه میبارد۔ آبا بر سر آنکہ سر فردا در عبادت حصیت۔ از حقیقت گفتن شریعت حصیت۔ بے بدی
 و حقیقت حصیت بخردی۔ شریعت حقیقت را اسما نت و بے شریعت دروغ بہتان است۔ حقیقت دریا
 و شریعت کشتی۔ اگر بے کشتی در دریا نشستی بے پشتی۔ اگر بالاروے در سرائی اگر از در آئی در برآ
 زندگی ماہمی در آہمت ذریس طفل در شیر شریعت را استادا باید۔ طریقت را پیرا لہر بخدایا زرداری پیران را
 نیاز۔ آرسے پیر ظاہر شیخا نند۔ و پیر عسوی دل از ان مطلب طریقت و ازین مطلب مقصد اصلی حال دل از
 جان برسید کہ اول اینکا حصیت و آخر این کار حصیت و ثمرہ این کار حصیت جان جواب داد کہ اول اینکا
 ناست۔ و آخر اینکار و ناست۔ و ثمرہ اینکار بقا است دل پرسید کہ فنا حصیت و وفا حصیت و بقا حصیت
 جان جواب داد کہ فنا از خودی خود رسن است و وفا عہد دوست را در میان بسن است و بقا بحقیقت حق
 پیوستن۔ چون از خود بریدی۔ بدوست رسید۔ بعد ازین اشارت خواجدین راہ نیست۔ و زبان از این کار
 آگاہ نیست۔ مست باش و محروم باش۔ کم باش و محجوش شکستہ باش و خاموش۔ زیرا کہ سبب درست ا
 بدست برند۔ شکستہ ما بدوش۔ اگر لاری طرب کن۔ و اگر نداری طلب کن۔ گل باش۔ خار ما باش۔ یار
 باش۔ اعیار ما باش۔ یار آزار ما باش۔ یار فروشی اسلام است۔ و خود فروشی کفر تمام است اگر یار اہل
 کار سہل است صحبت ما اہل تاب جانست و با نا اہل تابش جان۔ رباعی

صد سال اگر در آتشم محل بود	آن آتش سوزندہ مرا سہل بود
با مردم نا اہل مبادا صحبت	کز مرگ سبب صحبت نا اہل بود
	دیگر
ما عشق جمال ما اگر ہم نفعی	بچون بس است بین ما تو کے
ما تا تو توئی نسبت بر ما نہ سے	دما تو گے رہی کہ بر ما نہ سے

چشم بخود مدار که ہر آفت کہ بر دم رسید از چشم خود رسید - چشم بردا و دست و چشم خود را دو امنیت آدم علیہ السلام
را چشم برد رسید - بہ توبہ شفا یافت و اطمینان را چشم خود رسید ملعون گشت قال خلقنتی من نار و خلقته
من طین لا جرم گرفتار لعنت شدہ - کار کہ دشوار است - تا از خود ببری - بارت - ہر آنچه پیش آید باید کہ
حق ازان پیش آید - اگر روزی صد بار خاک شوی بہتر از خود پرستی کہ ہلاک شوی - چون از خود بریدی
بدوست رسیدی - **رباعی**

عشق آمد و شد چو خونم اندر گدازد	تا کہ در مرا ہتی و پر کرد ز دوست
اجزای وجودم ہمگی دوست گرفت	نامیست زمین بر من و باقی ہما دست

سے درویش خوش عالمیست مینتی کہ ہر کجا کہ ایستی نگویہ کہ کیستی - از خود تا مولاد و گام است
اما تولدت دنیا خواہی کہ تا در سہام مراد دو کام است عاقبت خود را فنا ساز کہ کار در سر انجام است - دیگر
و پوست منگر در نقد دوست منگر بباریت نازیدن کار زمان بہت و از دیدہ جان نگریدن کار مردان است
ہر کہ پنداشت کہ حق را بخویشتن بشناخت نہ حق را شناخت - و نہ خود را - آنکہ بجان زندہ است از زندگانے
محرور است و آنکہ بجان دادن او زندہ است حی قیم است - جو از در دخت ہستی از پنج بر کن و در دریا
مینتی افکن کہ ہر کہ با عشق در آمیخت اورا بار آویخت و در شناسش افکنہ عاقبت ازوے بگریخت - لا ابا بی
بودن صفت این بادشاہ است - و عاشق گشتن رسم این درگاہست - بعلم قطرہ قطرہ میبارد - و حکم دریا دریا
فرو میگذازد - اگر سبب عشقی - خلاصی مجوسے و اگر او بی قصاص گوے - تا بر جان می لرزی - حقا کہ بدو
منی از ری - چون حسین منصور را بزندان بردند چہ روز در زندان بود روزے مشہلی علیہ الرحمہ نزد یکا و
رفت و گفت - محبت چہیت جواب داد کہ فردا بیا تا گویم - دیگر روز چون منصور را پاسے دار بر بند مشہلی نزد
اورفت و گفت فردا آمد جواب گوے گفت اولھا حبل و اخرھا قتل اول رسن بہت - و آخر دار - اگر
سراوداری بیا و گرنہ واگذار **نبرد**

از دست برگ آیینان هم جور سندم صد صفحه دهم اگر گزین بکشندم

سخن ملاح بشنو- امانه قبول کن نه انکار- ترا با انکار و قبول چه کار عبد القدر خیر است چه دانم هیچ امینت که گفتم بیش ازین هیچ اندرانه بعرض حاجت است- و نه بکسی- قصه تمام است- چه می پرسی- آن حقیقت که عبد القدر معلوم است عرش و کرسی در آن معدوم است- سیل در بالا و من در نامونم- همدرد من دانند که من چه می اگر من خود را بشناختی از شادی و نشاط بگذراختی- اگر محب خود را دریافته- روسے از هر دو عالم تا کوزه راه معنی نمودم- و در حقیقت کشودم- و هر چه کردم با کور نتوانستم نمود- و از بینا پنهان نتوانستم کرد- بنیایان درویش نند و درویش آن کسانی که اگر فوت شود از ایشان گنجها- و بدیشان رسد رنجها- مردانند که با سینه روسے نگزاشند- و هر یکی را سجودے و شهودے و نازے و نیازے- نه بشهر شادمانشان تو میفتی- و نه بر قوت کامرانشان تاسفی- اگر محنت دهد صبر جویند- و اگر محنت دهد شکر گویند همه هشیاران مستانند و بیداران روز راست اند- غنی دلان تنگ دست اند- و آه گویان هوا پرستند- و با کاشند که از نیستی هستی رستند و از قفس هوس چربندند- و قرابه جب جاه شکستند و در جرم بی مع الله ششند- شهاب بر فلک طاعت مانند و روز ما بر سر بی قناعت شاهند- نه شیخ گویند خود را و نه مولا بیتبعون فضلاء من الله و رضوانا همه شمعند و ایشان را پشت نیست- کارشان همه نیکو و هیچ زشت نیست پنبه ایشان ذکر دایم- و اکثر اوقات در دنیا صائم و آسمان بیکت ایشان قائم- و زمین از صحبت دل ایشان جایم- و لهاے ایشان از غم الوهیت خون و الف قامت ایشان از بیم قیامت چون نون اینطایفه الهیانند- و در بحر عشق ما هیانند- و با وجود آنکه هر یک قطب را هند- از یکدیگر دورند خیر خواهند- **عزل**

مهر جبار تو س که داد بندگی را داده اند
روز ما بار روز ما بنشسته اند گوشت

ترک دنیا کرده اند و از همه آزاده اند
باز شبها در مقام بندگی استاده اند

<p>نفس خود را کرده روح در روح راداده فتم طرقتہ العینی بنودہ غافل از حضرت و کیزمان از نوحہ همچون نوح غافل نیستند زاب و تاب بت الی اللہ غسل کرده در چہا راحتی دیدند و ذوقی یافتند از انس و رہنا گویند از ان لبیک عبدی بشوند تا بدینا آمدند از کلمہ کہتم عدم پیرانصارا تو میدانی کہ ایشان گسینند</p>	<p>زاد تقوی برگرفته بہر مرگ استادہ اند سیلہا با اینہما از دید ما بکشادہ اند ہمچو بچینی گوینا از بھرزاری زادہ اند روی را بر خاک پاک اسجد و بہنادہ اند روز و شب در کنج خلوت برسرحادہ اند جملہ سرت الست از جرعتہ این بادہ اند سوی حضرت خیرینا زدنا لہ نفرشادہ اند فرقہ بے کرد و فرزندہ دل سادہ اند</p>
--	--

بندگی کردن جز ملک بر بندہ حرام است تو اورا بندہ باش خود ہمہ عالم ترا از رہتے تا مولا
 دو کام است - اینجا لذت مجوسے کہ دنیا سرے نا کامیت عاقبت خود را فنا ساز کہ کار در
 سرا انجام است - رباعی

<p>سر کس کہ ہمیشہ بر مراد دل رفت و آنکس کہ ہلای نفس گشت زحق</p>	<p>از خانہ عمر خویش بجای رفت گشتہ و حیران شدہ بر باطل رفت</p>
--	--

شرعیبت بیت المقدس و طریقت بیت الاحرام ہر کہ ترا یافت بہ حقیقت شریعت و طریقت ہر دو برو
 حرام باز بہ آواز شاہ صید کند - و عند لیب با آواز خود را قید کند - رباعی

<p>باز سے بودم پریدہ از عالم راز اینجا چونیا نیستیم کسے محرم راز</p>	<p>باشد کہ برم ز شیب صید بہ فراز زان کہ در آدم بران رفتم باز</p>
---	---

ہر گستاخی کہ از تعظیم خالیست - حرامینت - و ہر طریقت کہ از شریعت خالیست خدا نیت شریعت
 آمنت کہ بدرخانہ شوی - و طریقت آنکہ بر سر بہانہ شوی بظاہر راست رو اینک شریعت بی باطن صاف

شود۔ انیک۔ طرفیت جو ظاہر با باطن راست کردی خدا بین شوز دل انیک حقیقت دنیا را دوست میداری۔ با دشمن اگر دشمن میداری بخور تا نماند۔ و اگر دوست میداری مده تا بماند۔ طالب علم عزیز است و طالب مال ذلیل۔ علم بر مرتاج است و جهل بر کردن غل خود را در علم عزیز سازی تا نمانی در دل۔

رباعی

ای دل تو زیج خلق یاری مطلب عزت ز قناعت است و خواری مطلب	دز شاخ برهنه سایه داری مطلب با عزت خود باز خواری مطلب
--	--

اگر خبند اینا ز داری پس آن را نیارار سے۔ شرعت را استاد طرفیت را پسیر و طفل را

شیر رباعی

آنکس که به بندگی قرارشش باشد گر بنده احتیاج در یابی کن	بانیک و بد خلق چه کارش باشد آن خواجه بود که اختیارش باشد
---	---

با داده حق تو راضی باشی از همچو دے کے متقاضی باشی راضی شو و خوش باش که میگفته
در مستقبل آید که تو ماضی باشی ہم در نجات گفته۔ رباعی

یارب ز شراب عشق سرمستم کن از هر چه ز عشق خود پتی دستم کن	کیا باره به بند عشق پاستم کن در عشق خودت مینت کن دستم کن
---	---

رباعی

ای واقف اسرار صنوبر همه کس از هر گنهم توبه ده و عذر پذیر	در حالت عجز دستگیر همه کس ای توبه ده و عذر پذیر همه کس
---	---

رباعی

دانی که ترا عشق چه سفیر ماید	اگر نفس هوارا بکشی می شاید
------------------------------	----------------------------

در بند ہوا سے نفس آتارہ مباش	تا بر تو در صفا سے دین بکشید
رباعی	
در دیش بر دحق عبادت بگذار	شکر کرمش در ہمہ ساعت بگذار
ای آنکہ تو انگری و لغت دارے	شکر آنہ نعمتشن بطاعت بگذار
<p>اسے عمر نیر۔ طالب دنیا رنجور بہت و طالب حققی مزدور است و طالب مولیٰ از ہر دو جہان دور و سخن این طائفہ دریاست و دیگر ناست جو ہر کہہ کہ نذار در ہوا و ناموست و ہر آب کہ نہ از دریا کے اوست چون طاعت با امید بہت مزدور است و مزدوری از دوستی دور است۔ رباعی</p>	
تا چند برین نفس ہوا تکبہ کنے	در دست با مید و واتکبہ کنے
بر خیز دز بستر مراد دل خویش	بر بالش رحمت خدا تکبہ کنے
<p>ای عمر نیر۔ بہت ہر ہر آن سریدہ اند و دوزخ بغضب تا مرور بعارف زہد و عارف بادب</p>	
رباعی	
از بے ادبی کے بجای زسید	دوست ادب بہر گدای زسید
سرشتہ ملک بادشاہی ادب	تا حدیث کہ جز یاد شاہی زسید
رباعی	
تا در رہ عشق او محبہ دانشوی	ہرگز ز خودی خود بخود نشوی
دنیا ہمہ بندست بردرگہ او	در بند تسول باش تا در نشوی
رباعی	
گردا من دیدار تو در چنگ آید	سہل است کہ پای عمر بر سنگ آید
ہر چند گدا سے کوئی عشقم حقا	از جملہ جہان بے تو مرانگ آید

ہر کہ تو را بنجویشتن شناخت کار بزرگ و پوست موقوف لبنایت اوست رباعی	
او نیک و بد مرا نکو میداند	تو خواه گوخواه بگو میداند
تو بندہ با سب از او بندہ نواز	اگر میکشد و میکشد و میداند
رباعی	
یاد تو اینس خاطر غم گینم	بے یاد تو بیچ کے نشینم
بر یاد تو فریاد تو دارم شب در روز	شمع غنم شتت بر سر بالینم
رباعی	
مارا سر و سودا کے دیگر نیت	در عشق تو پروا کے دیگر نیت
جز تو در گے جای نگیر و در دل	دل جاے تو شد جای دیگر نیت
رباعی	
ہر روز من از روز پسین یاد کنم	پر در و کند ہزار سہ یاد کنم
از ترس گناہ خود شوم غمگین باز	از رحمت او خاطر خود شاد کنم
رباعی	
با خلق میامیسنہ کہ معذور شوی	در خلق بمانی و از ان دور شوی
با خلق جهان گو تو را ز دل خویش	در مان نتوانند و تو را بخور شوی
رباعی	
خون شد دل سکین ز جگر خواری دل	ہم بگذرد ایام غنم و خواری دل
شادم کہ بخواب دیدش ناگاہے	گوی اثر سے نمود بیداری دل
رباعی	

یکدانہ زحق ہر کہ در گردن بستت فردانہ رہی زد دوزخ امروز اگر	آن دانہ بہ نزدیک خدا بہرین بستت یک موسے زحق دیگر ہی برین بستت
رباعی	
اندر رہے دست در دیدہ ناویدہ کنند خاک رہ او باش کہ شامان جهان	ہر چہ ز حدیث اوست نشیندہ کنند خاک قدمش چو سرمہ در دیدہ کنند
رباعی	
با فاقہ درد ہسم نشینم کردی این مرثیہ مقربان دان است	بے خویش دنیا ز بے قرینم کردی آیا بچہ خدمت چہ نینم کردی
رباعی	
با صنع تو ہر مورچہ راز سے دارد اے خالق ذوالجلال نوسید کن	باشوق تو ہر سوختہ ساز سے دارد آنرا کہ بدرگہت نیاز سے دارد
رباعی	
گشتم ہوس کرد بد و نیک سے تا میماند ز عمر یارب نفسے	اصل نشد از عمر مرا جز ہوس سے در یاب کہ جز تو نیست فریاد رست
رباعی	
ہر چند کہ در شہر بر ند سے قائم یارب تو مرا ز در خود دور کن	بگشت نما سے جملہ او باشم گذار کہ رسوایے جہانی باشم
رباعی	
من بی تو سے قرار نتوانم کرد اسان ترا شمار نتوانم کرد	

گر بر تن من زبان شود ہر موے	یک شکر از ہنر ار نتوانم کرد
رباعی	
تو راہ ز فتنہ از ان نہ نمودند	ور نہ کہ ز داسینہ درش نکشودند
بر خیز با خلاص تو اندر رہ دین	در نہ قد سے چورہ بتو بنودند

حضرت قطب المحققین و قدوة السالکین خواجہ عبدالقادر انصاری قدس سرہ در نصیحت خواجہ نظام الملک طوسی رحمۃ اللہ علیہ میفرماید کہ در رعایت دلہا گوش و عذر نیوش - و عیب مردم پوش - و دین بدینا مفروش - یا نظام ہر کہ وہ خصلت شمار خود سازد در دنیا و آخرت کار خود سازد - با خدا بصدق - با خلق باضافت - با نفس خود بہ قہر - با درویشان بہ لطف - با بزرگان بہ خدمت - با خوردان بہ شفقت با دوستان بہ نصیحت - با دشمنان بہ حلم - با عالمان بتواضع - با جاہلان بہ خشموشی - پرسید کہ در حق دنیا چہ گوئی گفت چہ گویم در حق چیزے کہ برنج بدست آرند - و بر حمت نگاہ دارند - سحر بنا گذارند - یا نظام سرمایہ عمر مغنم شمار - و طاعت حق غنیمت دان - صلاح نفس در عبادت جوئی - عہد را بوفارسان - گوی آنچه نتوان شنید - ناشنیدہ و نادیدہ گوے عیب کسان جوے - و بہ عیب خود بنیاباشش - نا توانی نیاز خود بر خلق عرض کن - خود را باز چہ دیوستانا بیہودہ گوئی سر ہمہ آفت نادان - خاموشی شمار خود ساز - نا پرسیدہ گوئی - نا خواندہ مرو - سرمایہ بسوددہ سودے کہ در آخرت زیان دارد گرد آن نگردد - خود را اسیر شہوت مساز - نفس را رام او دہ سخن بسیارست در خانہ اگر گشت یک حرف بس است -

غزل

ای لباس آفتاب از دوش ہوش آید ختہ	وز براسے دام ودانہ دین دول درختہ
ز آتش سودا دل در بوتہ حوصل اول	ہمچو سیم دوز ز بہر سیم دوز نگداختہ

<p>در فضولی سوی شهر سرد استپا خسته شکر نعمت را نگفته قدر خود نشناخته کو بخواب غفلت است و عهد گویان ناخته</p>	<p>از جوبلی بر طریق حق زلفه یک قدم بس خجالتهای که بینی گرمبیری ناگهان شرم باد از حضرت حق آدمی را بر تهر</p>
--	---

<p>با اجل شطرنج بازی میکنی الضاریا عاقبت بینی تو مات و او دغائی باخته</p>	
---	--

ممت با کینه

آخرى درج شدہ تاریخ **۱۱** یہ کتاب مستعار
لی گئی تھی، مقررہ مدت سے زیادہ رکھنے کی
صورت میں ایک آنہ یو. یہ دورانہ لیا جائے گا۔

